

โลกนอกโลกใน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๔๗

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจนะ ตั้งใจฟังธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แจ้งทั้งโลกภายนอกและโลกภายใน โลกนอกและโลกในนะ แต่เราเกิดมา เราเกิดมาเห็นแต่โลกนอก โลกในเราไม่เคยเห็น “โลกใน” โลกนะ โลก จักรวาลมันก็เป็นโลก สิ่งที่ว่าป็นวิญญูะนี้ก็เป็นโลก

โลกนี้เกิดขึ้นมาจากใคร? เกิดขึ้นมาจากจิตปฏิสันธิ จิตปฏิสันธิเกิดมามันถึงแสดงตัว ถ้าจิตไม่ปฏิสันธิออกมา จิตมันอยู่สภาวะของมัน บุญกุศลนะ ถ้ามีบุญมีกุศลจะเกิดอยู่บนเทวดา บนอินทร์ บนพรหม ก็สภาวะแบบนั้น ถ้าสภาวะตกนรก ตกนรกตกอเวจีนั่นก็เป็นสภาวะของจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นจะแสดงตัวไง แสดงตัว นี่โลกใน ไม่มีใครเคยเห็นนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมรู้ทั้งโลกนอกและโลกในนะ โลกภายนอก เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารธนาเป็นพระโพธิสัตว์ นี่แสงนะ ต้องทำบุญกุศลมหาศาลเลย ทำบุญกุศลมาก สละชีวิตนะ สละชีวิต สละทุกอย่างเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์หรือสัตว์ขันธ์จะเป็นผู้ที่เสียสละทุกอย่าง เสียสละเพื่อโพธิญาณ

แม้แต่ชาติสุดท้าย เกิดเป็นพระเวสสันดรก็ต้องเสียสละ เสียสละเพราะว่าวิญญูะมันพามา อย่างนั้นอยู่แล้ว พามาถือบุญกุศลพาส่ง เกิดเป็นพระเวสสันดร แล้วค้นหา ซาฬิกี่มาเกิดเป็นบุตร ชูชกก็เกิดมา เกิดมาเพื่อเป็นขอทาน เกิดมาเพื่อจะมาขอลูกขอหลานของพระเวสสันดร เห็นไหม ทำไมมันพอดิบพอดิเป็นอย่างนั้น เพราะวิญญูะหมุนไป สิ่งทีวิญญูะหมุนไป บุญกุศลพาไป บาปอกุศลก็พาจิตนั้นไป จิตนี้แล้วแต่บุญกุศลหรือบาปอกุศลพาไป

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ ธรรมนั้นยังไม่เกิด

พระเวสสันดร ขณะเสวยชาติเป็นพระเวสสันดร ธรรมก็ยังไม่เกิด ธรรมที่สูงที่สุดชาติสุดท้ายของการเกิด เกิดมาเพื่อสร้างทานบารมี ชาติสุดท้ายเพราะไม่มีธรรม แต่การสละกัณหา ชาติ สละนางมัทรี สละทั้งหมด สละเพื่อทาน ทานเพื่อต้องการปรารถนาโพธิญาณ

ถึงขนาดว่าทำทานบุญกุศลขนาดนั้น เพราะศาสนาไม่มี มีแต่ลัทธิความเชื่อต่างๆ ฤๅษีชีไพรก็มีความเชื่ออย่างนั้น ทำไมพระเวสสันดรเข้าป่าละ เวลาโดนไล่ออกจากราชวัง เข้าป่าไป เข้าป่าไปบำเพ็ญตนเหมือนฤๅษี ดำรงชีวิตด้วยผลไม้ในป่า สิ่งที่อยู่ในป่า สิ่งนี้ลัทธิความเชื่อมีอยู่ สถานะความเป็นจริง ธรรมมีอยู่ แต่ไม่มีใครสามารถเข้าถึงสถานะแบบนั้นได้

จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พอเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ใดใครพาเกิดละ จิตปฏิสนธิตัวนั้นพาเกิด จิตของเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดมาแล้วเสวย...มีความสุขเพราะบุญกุศลพามาขนาดนั้น ขนาดว่าบุญกุศลพามาขนาดนั้น เพราะว่าถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าทำบุญกุศลสร้างมาขนาดนี้ต้องเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน

อัญญาโกณฑัญญะ เวลาพยากรณ์ พยากรณ์หน้าเดียวเลยว่า “เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน” เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน แต่พราหมณ์ทั้ง ๘ พยากรณ์เป็น ๒ ว่า “ถ้าอยู่ในคฤหัสถ์จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ถ้าออกบวชจะเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” เห็นไหม นี่โลกเป็นแบบนั้น

โลกนอก ในเมื่อศาสนายังไม่มี โลกนอกก็เรื่องเป็นอนิจจัง สิ่งที่เป็นอนิจจังไม่มีอะไรแน่นอนหรอก มันแปรสภาพของมันไปเป็นอย่างนั้น สิ่งที่แปรสภาพ โลกนี้เคลื่อนไปตลอด จิตนี้ก็เคลื่อนไปตลอด มันถึงเป็นวิถวนสถานะแบบนั้น

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างบุญญาธิการมาขนาดนั้น ออกประพาศปฏิบัติ เวลาออกบวช...เห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย อำนาจวาสนานะ ขณะที่ว่าธรรมไม่มี ธรรมสถานะความจริงมีอยู่ แต่สภาวะธรรมที่ว่าการแสวงหา คือเครื่องมือหา ยังไม่มี สิ่งนี้เครื่องมือหา ยังไม่มี เห็นไหม เห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันยังสะท้อนใจได้นะ

สะท้อนใจว่า “เราก็ต้องเป็นอย่างนี้หรือ”

เราก็ต้องเป็นแบบนี้ เราเกิดมาแล้วขณะนี้ยังเป็นหนุ่มอยู่ ชีวิตเราก็ต้องแก่ไป ต้องตายไป สิ่งที่เกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะการสร้างเป็นพระโพธิสัตว์มา สิ่งนี้มันสะท้อนใจ เห็นสภาวะแบบนี้ก็ สะท้อนใจ แต่เราเห็นกันจนชินหูชินตาคะ มันสลดสังเวช พอสลดสังเวชเพราะมีธรรมขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้แล้ว เราศึกษา เราศึกษาในปัจจุบันนี้ แต่สมัยที่องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้ตรัสรู้ สิ่งนี้ไม่มี

มันสะท้อนใจ พอมันสะท้อนใจ “ถ้าสิ่งนี้มี มันต้องมีสิ่งที่ตรงกันข้ามสิ สิ่งที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย”

ถ้าเป็นความคิดอย่างนี้นะว่าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ฟังตรงข้ามมันต้องมีอยู่ เป็น ความคิดอย่างนี้แก็กิเลสไม่ได้หรอก เพราะแก็กิเลสไม่ได้ เพราะกิเลสมันเป็นความขบขันของ อวิชชา มันเป็นความขบขันของพญามารที่ควบคุมใจนั้นอยู่นะ ใจดวงนั้นมีพญามารควบคุมสิ่งนี้ อยู่ ความคิดว่าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันแก็กิเลสไม่ได้หรอก มันเป็นความสลด มันเป็น ความสังเวช เป็นพื้นฐานที่ให้เจ้าชายสิทธัตถะออกแสวงหา

“เราจะต้องแสวงหาสิ่งที่ตรงข้าม”

พอติราहुลเกิด พอราहुลเกิด ไม่กล้าละ ไม่กล้าไปคูนะเพราะอะไร เพราะมันสะท้อนใจ มาก เวลาเป็นพระเวสสันดร สละกัณหาชาติ ก็สะท้อนใจมาก เพราะชุกดินะ ตีต่อหน้าเลย ขอ แล้วก็ตีต่อหน้า เพราะต้องการอำนาจ ต้องการผูกมัด คึงนั้นไป แล้วตีต่อหน้า ตีต่อหน้า จนล้มตัว นะ ชักพระขรรค์เหมือนกัน

แต่สติทัน สติทันถึงได้เลียบสิ่งนี้กลับไปว่า “เราปรารถนาโพธิญาณใช่ไหม” สิ่งนี้มัน สะท้อนใจ

นี่เหมือนกัน เวลาจะออกบวช เวลาออกประพฤติปฏิบัติ ราहुลเกิดแล้วไม่กล้าไปคู เพราะ กลัวจะต้องติดตรงนั้น สิ่งที่ไม่เห็นแล้วมันจะทำให้หัวใจเราหวั่นไหว แล้วเราจะออกไม่ได้หรอก สละสิ่งนั้นเลย ไม่ไปคูเลย สละออกจากราชวังนะ ไปค้นคว้า พยายามไป...ออกประพฤติปฏิบัติ ออกจากกษัตริย์ สิ่งที่อยู่จากกษัตริย์ ชีวิตมีความสมบูรณ์พอสมควร สมควรนะ แต่เวลาออกไป แล้วศาสนายังไม่มี จะต้องไปใช้ชีวิตแบบนักพรต แสวงหาสิ่งนั้น พยายามค้นคว้าสิ่งนั้น

โลกนอก สิ่งที่เป็นเรื่องของโลกนอกเพราะเราเกิดมาในโลก ทั้งๆ ที่ว่าภูมิประเทศ คนมีบุญมาเกิด สิ่งที่คุณมีบุญมาเกิด สิ่งนี้พร้อมแล้วจากเจ้าชายสิทธัตถะจะออกประพฤติปฏิบัติ แต่การแสวงหา เห็นไหม ในลัทธิต่างๆ เขาพยายามประพฤติปฏิบัติกัน ก็ต้องไปหาสิ่งนั้นเป็นเครื่องชี้นำ ไปหาสิ่งที่เป็นเครื่องชี้นำเพื่อจะให้เราประพฤติปฏิบัติ ให้เราง่ายเข้ามา พยายามค้นคว้าอย่างนั้นตลอดไป เขาทำขนาดไหนก็ทำกับเขาละ นี่โลกนอก สิ่งที่เป็นโลกนอกนะ

ถ้าโลกในละ โลกในมันก็เรื่องของหัวใจใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาจารย์อาฬารดาบส นี่เข้าสมาบัติได้ สิ่งที่เขาสมาบัติได้ สิ่งที่เขาทำได้มันจะมีความมหัศจรรย์มาก เวลาเข้าสมาบัตินะ อากาสนัญญายตนะ วิญญานัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สิ่งนี้มันเข้าไปจิตเวลาเข้าไปมันมีความสุขมาก มันทำให้คิดได้ ทำให้คนประพฤติปฏิบัติ แล้วเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรมได้

ทำไมเขาประพฤติปฏิบัติแล้ว เขาเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมละ

แต่เจ้าชายสิทธัตถะปฏิเสธสิ่งนี้นะ ปฏิเสธเพราะอะไร เพราะมันเป็นโลกนอกเหมือนกัน ใจ เป็นโลกนอกเพราะเป็นอาการของใจ มันไม่ใช่ใจ มันเป็นอาการของเขาต่างหาก มันแก้กิเลสไม่ได้เพราะมันไม่ใช่มรรค สิ่งที่ไม่ใช่มรรค ถึงสิ่งนี้ออกมา สิ่งนี้ออกมา เห็นไหม ไม่เชื่อ แล้วออกค้นคว้าเอง มากำหนดนะ เวลาจะได้มรรคได้ผล ทำอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออก อานาปานสติกำหนดคุณลม ให้คุณลมให้จิตมันสงบเข้ามา จิตนี้สงบเข้ามาๆ สงบเข้ามาพร้อมกับสติสัมปชัญญะ

ถ้าเป็นฌาน เป็นสมาบัติ จิตนี้สงบเหมือนกัน แต่มันมีพลังงานของมัน พอมีพลังงานของมัน เรามีความสุข มีความพอใจกับสิ่งนั้น ถ้าเรามีความสุข มีความพอใจกับสิ่งนั้น มันพอใจเพราะอะไร เพราะมีตัวตน มีเราอยู่ มีเรา มีความรู้สึกอยู่ สัมผัสอยู่ สัมผัสสิ่งนั้นก็พอใจสิ่งนั้น ถ้าพอใจสิ่งนั้น ก็ยึดสิ่งนั้นว่าเป็นเราๆ ความว่างใจ ว่างอันนี้เป็นธรรม เป็นธรรม มีเรา มีตัวตน มันยึดมั่นถือมั่นอยู่อย่างนั้น นี่โลกนอกนะ

ถ้าโลกในละ “รู้แจ้งโลกนอกและรู้แจ้งโลกใน” รู้แจ้งโลกใน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาทำอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ตั้งสติพร้อมไป เวลาจิตสงบเข้ามา นี่จิตส่งออก สิ่งที่ยังออกไป บุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกอดีตชาติมหาศาลเลย สาวไปขนาดไหนก็ไม่มีสิ้นสุด เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “พุทธวิสัย” จะไม่มีใครเสมอ

เหมือนนะ จะไปได้ไกลขนาดไหนมันไม่มีที่สิ้นสุด คุณจิตติ เวลาข้อมูลเก็บไว้ในหัวใจ สัญญาต่างๆ ที่มันเก็บไว้ สาวไปไม่มีสิ้นสุด ถึงว่าสิ่งนี้ไม่ใช่ โลกนอก โลกนอก เวลาย้อนกลับ กลับเข้ามาที่ใจ ก่อน ย้อนกลับมาที่ทวารวะ ที่ภพ ที่ฐานของใจ แล้วกำหนดลมหายใจเข้าออกให้จิตละเอียดเข้ามา จดอุปปาตญาณ รู้เวลาสัตว์เกิดเป็นอย่างไร ก็ไม่ใช่

จนมาทำลายถึงที่สุดนะ ทำลายถึงตัวอวิชชาละ ทำลายอาสวักขณญาณ อาสวักขัย อาสวะ สิ่งที่เป็นความสกปรกโสมนของใจ โลกในเกิดเกิดตรงนี้ไง

“รู้แจ้งโลกนอกและรู้แจ้งโลกใน”

รู้แจ้งโลกในเพราะรู้เรื่องของกิเลสตัดหาความทะยานอยากในหัวใจ ในหัวใจขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ วิญญฺณปจฺจยา นามรูปํ ปจฺจยาการของมัน มันเห็นสภาวะของมันขนาดนั้น มันทำลายออกหมด เวลาทำลายออกหมด ขณะที่ทำลายอวิชชากับวิชชา เห็นใหม่ วิชาคือเห็นตามความเป็นจริง อาสวักขณญาณ เกิดขึ้น วิชาเกิดขึ้น วิชาความเห็นถูกต้องเกิดขึ้น ทำลายโลกในนะ ทำลายโลกในจนทำใจนี้ให้ สะอาดบริสุทธิ์ เห็นใหม่ ถ้ารู้แจ้งทั้งโลกนอก รู้แจ้งทั้งโลกในจะไม่เป็นความเสียหาย

แต่พวกเรา เราประพฤติปฏิบัติ เรารู้แจ้งแต่โลกนอก ถ้าเราจะเรียนศึกษา เราเรียนปริยัติ ขนาดไหน มันจะเป็นเรื่องโลกนอกนะ โลกเขาเจริญรุ่งเรืองขนาดไหน เขามีความเจริญของเขา โลกนั้นเรื่องวัตถุ นี่เจริญขึ้นมาเพราะอะไร เพราะวิทยาศาสตร์ เพราะมนุษย์ผู้มีปัญญา เวลา ธรรมชาติบีบคั้น ธรรมชาติบีบคั้น

สมัยโบราณเราก็ทำการเกษตรกรรมกันทั้งนั้น แต่เวลาเขาคิดเครื่องจักร เครื่องจักรไอน้ำได้ โลกพัฒนาไปได้ยุคหนึ่ง เวลาเครื่องจักรไอน้ำจะมียุคอุตสาหกรรม เวลายุคอุตสาหกรรมก็ยุคหนึ่ง ขณะที่ว่ายุคอุตสาหกรรมขึ้นมา มีความตื้นตันมาก เพราะเรามีเครื่องทุ่นแรงมาก ชีวิตเราจะเจริญมาก แล้วในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีเจริญขึ้นมาอีกยุคหนึ่ง ยุคไอทีต่างๆ โลกเจริญมาก เราก็จะส่งเสริมให้เจริญ สิ่งที่มีความเจริญของโลก โลกจากภายนอก

เราไม่เข้าใจเรื่องโลกนอกและโลกใน เราจะเป็นเหยื่อของโลก

เราเกิดขึ้นมากับโลกเพราะจิตใจเราเป็นโลก ถ้าจิตใจเราไม่เป็นโลก จะไม่มีการเกิด เพราะถ้าจิตใจเราเป็นธรรม ธรรม สภาวธรรมไม่มีพลังงานขับเคลื่อน ถ้าสภาวธรรมไม่มีพลังงานขับเคลื่อน

จะเกิดไม่ได้ เวลาพระอรหันต์ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์แต่ก่อนๆ มา นิพพานไปแล้วจะไม่เกิด ไม่เกิดอีกเลย แต่จิตดวงนั้นก็มียู่ แต่ดับหมดแล้ว รู้แจ้งทั้งโลกนอกและโลกใน แต่ขณะที่ว่ายยังเกิดอยู่นี้เป็นโลกทั้งหมด สิ่งที่เป็นโลกเพราะอะไร

หัวใจกับร่างกายนี้เกิดมาสัมพันธ์กัน สิ่งที่สัมพันธ์กันมันเป็นธรรมชาติ ธาตุ ๔ ชั้น ๕ เวลาธาตุ ๔ คือร่างกายของเรา ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งที่เป็นธาตุของเรา เป็นธาตุ ๔ แล้วชั้น ๕ ชั้น ๕ คือ ความคิด แต่มันมีโลกในซ่อนอยู่นะ โลกในคือตัวจิตปฏิสนธิมันมีสภาวะของใจ มีธาตุของธาตุรู้อยู่ ถ้าธาตุรู้อยู่พลังงานอันนี้มันส่งออกมาข้างนอก ออกมารับรู้ต่างๆ มันเป็นเรื่องโลกนอกและโลกใน

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมก่อน รู้แจ้งโลกในก่อน แล้วรู้แจ้งโลกนอกด้วย แล้ววางศาสนาไว้ วางศาสนาให้เราก้าวเดินตามศาสนานั้น แต่เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา เวลาเราเรียนปริยัติต่างๆ เราเรียนวิชาการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเราก็ก้าวดู เราก้าวดูนะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมของเรา เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้วมันเกิดปัญญา ความเป็นปัญญา ความเข้าใจของเรามันจะเกิดมาก เวลาเกิดมากมันจะยิ่งมาก มันจะมีความพอใจมาก มันจะมีความสุขมาก มันจะปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ เข้ามาได้มหาศาลเลย ยิ่งปล่อยวางขนาดไหนมันก็ยังทำให้ตัวตนนะ ให้ทัญญูมานะนี้มันสูงขึ้นมากขึ้น

การศึกษาเล่าเรียนมาเพื่อให้ชำระกิเลส แต่เวลากิเลสมันอยู่ในหัวใจ ศึกษาเล่าเรียนมามันก็เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ว่าเป็นธรรมของตัวเราเอง ทั้งๆ ที่เป็นโลกนอกทั้งหมด สิ่งที่เป็นโลกนอก โลกนอกคืออาการของใจ ไม่ใช่ตัวใจ สิ่งที่เป็นตัวใจ สุตมยปัญญา คือการศึกษาเล่าเรียนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราศึกษาเล่าเรียนมา เราใคร่ครวญของเราเป็นจินตมยปัญญา จะเกิดภาวนามยปัญญามันต้องเกิดภาคปฏิบัติ

“คันถธุระ” คือการปกครอง สิ่งที่ปกครอง ปกครองแล้วเป็นคนดี ทำคุณงามความดี ปกครองแล้วจะเป็นสิ่งที่ดี

“วิปัสสนาธุระ” ถ้าวิปัสสนาธุระ วิปัสสนาภาวปฏิบัติ ปริยัติ ปฏิบัติ เกิดจากภาวปฏิบัติ ถ้าไม่มีการปฏิบัติ มันจะทำลายโลกในเป็นไปไม่ได้เลย ถ้าจะมีภาวปฏิบัติ มันจะทำลายโลกใน ถ้าทำลายโลกใน มันจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์กับศาสนา

ถ้าศาสนา เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำลายโลกในก่อน พอทำลายโลกใน เวลาเผยแผ่ธรรม ยสะกับสหาย กับปัญจวัคคีย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ว่า พระ ๖๐ องค์ ทั้งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย พ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์และพ้นจากบ่วงที่เป็น โลก พระ ๖๑ องค์ เริ่มเผยแผ่ศาสนาเพราะพ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์และพ้นจากบ่วงที่เป็นโลก

แต่ถ้าเราติดสภาวะของทิพย์ คือติดสภาวะของโลกในของเรา เราไม่ได้ปฏิบัติ แล้วเรา ทำลายกิเลสของเราไม่ได้ มันจะติดบ่วงทั้งทิพย์และติดบ่วงทั้งโลกเพราะอะไร เพราะกิเลสตัณหา ความทะยานอยากมันจะขัดตัน ขัดตันให้ใจดวงนี้แสวงหา แสวงหาเพื่อมันๆ มันจะทำลายทั้งโลก นอกและโลกใน ทำลายไปทั้งหมดเลย แต่ถ้าผู้มีคุณธรรมนะ...

เวลาศึกษาปริยัติมา เขาเป็นฝ่ายปกครอง เขาเผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ศาสนาในทางโลก นักวิชาการจะมีปัญญาขนาดไหน กิเลสมันพาปัญญานั้นใช้เป็นประโยชน์นะ ปัญญาที่มันมีกิเลสที่เป็นตัวตนของเรา มันติดสภาวะโลกในที่เราองไม่เห็น มันจะใช้สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับมัน สิ่งที่เป็นประโยชน์กับมัน เราทำคุณงามความดี เราเผยแผ่ศาสนาเพื่อเป็นประโยชน์กับโลก เวลาเราดับ ขันธ์ไป เราก็ก่เกิดบนสวรรค์ เกิดเป็นอินทร์ เป็นพรหม

ถ้าเราทำความชั่ว ทำชั่วทำบาปอกุศลเพราะอะไร เพราะเราเอาธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราอ้างอิงว่าเป็นธรรมของเรา แล้วเราเอาความคิดความเห็นของกิเลสบวก เข้าไป เวลาเราเผยแผ่ธรรมทางวิชาการ เวลาวิชาการจะวิเคราะห์วิจัยขนาดไหนนี้เป็นวิชาการ ใคร จะทำอย่างไรก็ได้ คิดตามวิชาการไปไง ถ้าทำตามวิชาการก็คิดตามวิชาการ มันก็เอากิเลสนี้บวก เข้าไปๆ แล้วเวลาทางวิชาการ ทางโลกเขาจะให้คุณงามความดีนะ ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่าใหม่ของใหม่ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่าไม่เคยมีใครคิดค้นคว้าได้

ปัญญาสาวกะ-สาวกเป็นไปไม่ได้เลยที่จะเท่ากับกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธ วิสัยนี้เป็นอจินไตยนะ สิ่งที่เป็นอจินไตย ๔ เรื่องพุทธวิสัย เรื่องกรรม เรื่องฌาน แล้วเรื่องของโลก เป็นอจินไตยที่ไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำลายกิเลสใน หัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจากโลกใน ทำลายอันนี้แล้วและวางศาสนาไว้ สิ่งนั้น ต่างหากสะอาดบริสุทธิ์ที่สุด ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด

แต่พวกเราสาวกสาวกะ เราเอาสิ่งนี้มาเป็นทางวิชาการกัน แล้วเราตีความกัน นี่มันจะ ห่างไกลออกมาจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ออกมาเรื่อยๆ เพราะปัญญาของ

สาวกะไม่สามารถเทียบกับปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้แน่นอน ว่าโลกเจริญ การเผยแผ่ธรรม การศึกษาเป็นสิ่งที่เจริญ เจริญ เจริญที่ไหนล่ะ? เจริญในหัวใจของกิเลสตัณหา ความทะยานอยากลิ

เวลากิเลสตัณหาความทะยานอยาก ในสมัยพุทธกาลนะ ชาวประมงในนครราชคฤห์ เขาไปทำประมง เขาจับปลาได้เป็นปลาทองคำ สิ่งที่เป็นปลาทองคำพอจับขึ้นมา เพราะสังคมเขาแคบ เขาบอก “ถ้าเราเอาไปมันจะเป็นโทษได้” ถึงต้องเอาไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร เวลาไปถึงพระเจ้าพิมพิสาร ปลานี้อ้าปากในท้องพระโรง เหม็นไปหมดเลย

พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระโสดาบันนะ ไม่เข้าใจสิ่งนี้ แต่คิดในใจว่าจะไม่มีใครเข้าใจเรื่องนี้เลย เว้นไว้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงได้เอาปัญหานี้ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “เป็นเพราะเหตุใด ปลานี้เกล็ดถึงเป็นทองคำเลย แล้วเวลาอ้าปากออกมาปากนี้เหม็นมาก”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ปลาตัวนี้เคยเป็นพระ เคยเป็นพระ เป็นเกจิ เป็นอาจารย์ แล้วสั่งสอน เรียนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน แล้วเผยแผ่ธรรม เวลาเริ่มต้นก็เผยแผ่ธรรมในความถูกต้อง แต่เพราะมีกิเลส มีตัณหาความทะยานอยากของตัว เวลาแสดงธรรมออกไปก็บอกความเห็นของตัวเองเข้าไป นี่กล่าวตู่ใจ กล่าวดูหมิ่นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกจากกิเลสความเห็นของตัวเองเข้าไป เวลาตายจากชาตินั้นไปนะ ตกนรกหมกไหม้ในอเวจี ตกนรกหมกไหม้ขึ้นมาตลอด จนพ้นจากนรกอเวจีขึ้นมาๆ มาชาติสุดท้ายมาเกิดเป็นปลานะ เกิดเป็นปลาเพราะอะไร เพราะพ้นจากนรกขึ้นมา เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดซ้ำเกิดซากในนรกอเวจินั้น

ที่ว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “โลกนอก” ถ้ามีกิเลสตัณหาจะทำให้ติดบ่วง ใจ บ่วงของนรก บ่วงของทิพย์ ถ้าผู้ที่ทำคุณงามความดีติดบ่วงของทิพย์นะ บ่วงของทิพย์จะให้จิตดวงนี้ได้บุญได้กุศลเพราะอะไร เพราะเราเผยแผ่ธรรม ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ไม่สามารถทำลายโลกนี้ได้ ไม่สามารถเห็นกิเลสอวิชชาได้ เพราะไม่ทำภาคปฏิบัติ ถ้าภาคปฏิบัติย้อนกลับเข้ามา

แล้วเวลาพระเจ้าพิมพิสารถามว่า “แล้วเกล็ดทองคำนี้เป็นเพราะเหตุใด”

เกล็ดทองคำ เวลาเราบวช เราห่มผ้ากาสาพัสตร์ นี่ธงชัยพระอรหันต์ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่า ธงชัยพระอรหันต์โบกสะบัดใจ เห็นสมณะ ในมงคล ๓๘ ประการ “เห็นสมณะเป็นมงคลอย่างยิ่ง” สมมุติสงฆ์บวช เวลาบวชพระขึ้นมา จีวร สังฆาฏิ นี่ธงชัยของพระอรหันต์ ได้บวชเป็นพระเป็นสงฆ์แล้วทำคุณประโยชน์ เกิดเป็นเกล็ดทองคำ แต่เพราะว่ามีกิเลสมีตัณหา ใช้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบิดเบือน ตกนรกอเวจี เวลาเกิดเป็นปลาแล้ว เกิดเป็นปลานี้ปากก็ยังไม่เห็นอีก ขนาดเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานนะ นี่บ่วงของโลกที่เป็นบ่วงของทิพย์ และบ่วงของโลก

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เข้าใจเรื่องโลกนอกและโลกในทั้งหมด แต่เวลาเกิดเหตุ เวลาเกิดเหตุญาติข้างพ่อและญาติข้างแม่แย่งน้ำทำนากันนะ ต้องการน้ำทำนาก่อนเพราะน้ำไม่มี ต้องการเอาน้ำทำนาแล้วเกิดมีปัญหา ถึงเกิดยกทัพเข้าจะต่อสู้กันนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ทั้งโลกนอกทั้งโลกใน ไปห้ามนะ ห้ามญาติฝ่ายพ่อและห้ามญาติฝ่ายแม่ว่าอย่าทำสงครามกัน

ตั้งปัญหาธรรมถามนะว่า “ชีวิตกับน้ำอันไหนมีคุณค่ากว่ากัน?”

แย่งน้ำนี้ แย่งน้ำเอามาทำนากับเกิดสงครามเกิดการประหัดประหารกัน ชีวิตของคนกับน้ำสิ่งใดมีคุณค่ากว่า

ญาติบอกว่า “ชีวิตมีคุณค่ากว่า” เห็นคุณค่ากว่า ได้สติ เลิกรากันไป สิ่งทีเลิกรากันไปนะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาห้ามถึง ๒ หนนะ แต่เรื่องของกรรม ถึงที่สุดแล้วก็ต้องทำสงครามกัน ประหัดประหารกัน นี่เรื่องของโลกนอกนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าใจทุกอย่าง สิ่งนี้มันยังแก้ไขไม่ได้เลย

แล้วเราจะส่งเสริม ส่งเสริมความเจริญของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมในการประพฤติปฏิบัติ ส่งเสริมในการศึกษาเล่าเรียน ส่งเสริมเพื่อเผยแผ่ธรรม นี่เราส่งเสริม เราคิดว่าเราส่งเสริม แต่เวลาเราวางธรรม กติกา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ ภาคปริยัติ ศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัตินี้ ศึกษาเล่าเรียนมาเพื่อให้ทรงธรรมทรงวินัยไว้นะ

ทรงธรรมอย่างเปลือๆ ทรงธรรมแบบโปฐิละ ทรงธรรมแบบโบราณเปล่านั้นเพราะอะไร เพราะต้นไม้มีกระพี้ มีเปลือก มีแก่น แต่ในแก่นของต้นไม้ นั้น ถ้าสิ่งนี้คลาดเคลื่อนไป ถ้าธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคลาดเคลื่อนไป นี่วิญญะ สิ่งทีวิญญะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นพระเวสสันดร ชาติสุดท้ายเกิดเป็นพระเวสสันดร สร้างคุณงามความดีมหาศาลเลย เพราะสละทั้งลูกสละทั้งเมีย สละให้ชูชกทั้งหมดเลย แล้วมาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ

สิ่งที่ส่งเสริมมานี้เป็นอะไรละ? สิ่งที่ส่งเสริมมาคือคุณงามความดี คือสิ่งที่ว่าสร้างเป็นพุทธภูมิส่งมา แล้วพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ อดีตชาติชาติหนึ่งเคยเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเห็นอัครสาวกทั้งเบื้องซ้ายและเบื้องขวา ถึงปรารถนาเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา แล้วทำบุญกุศลมานะ สิ่งที่ทำบุญกุศลสร้างสมมา แต่สาวก-สาวกสร้างบุญกุศลมา สิ่งนี้สร้างมาโดยพื้นฐาน

แต่ถ้าเป็นอัครสาวก เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องปรารถนา แม้แต่เป็นมารดาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องปรารถนา ในเมื่อปรารถนาแล้วสร้างบุญกุศลมาเพื่อสิ่งนี้ ถ้าธรรมวินัยจะไม่ไปขัดกับสิ่งนี้ไง จะมาตั้งแต่การปรารถนา แล้วสร้างสมบุญกุศลการมาเป็นพระโพธิสัตว์ ปรารถนาเป็นอัครสาวก ต้องสร้างบุญกุศลอย่างนี้มา

แล้วมาถึงชาติปัจจุบัน พอมหาชาติปัจจุบันเกิดมาแล้วก็ยังเกิดในคหบดี พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเกิดเป็นบุตรของคหบดี ยังเพิลิดเพิลินอยู่ในโลก ไปพื่อนรำที่ไหนก็ไปหาเขา ไปเล่นกับเขา สิ่งทีไปเล่นกับเขา เพิลินอยู่อย่างนั้นไง จนเบื่อหน่าย จนเบื่อหน่าย

นี่สิ่งที่สร้างสมมาถึงกาลถึงเวลา อินทรีย์แก่กล้า สิ่งทีเกิดแก่กล้า ออกแสวงหาไปอยู่กับสัจจะ เรียนได้เหมือนกับเจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนกับอาจารย์ดาบส เห็นไหม สิ่งนี้ก็พิเศษ แต่พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะไปเรียนกับสัจจะแล้ว “ไม่ใช่ ความรู้สึกนี้ก็ไม่ใช่ สิ่งต่างๆ ในโลกนี้ เรื่องของโลกนี้ไม่ใช่ทั้งหมดเลย” นี่โลกนอก

แล้วเอาความเห็นจากโลกนอกไปจับกับความเห็นจากภายนอก มันก็เป็นความเห็น

ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเรามีครูมีอาจารย์แล้วประพฤติปฏิบัติตรงตามธรรมตามวินัย เราจะเข้าถึงสัจธรรมนะ ถ้าเราปฏิบัติ ไม่ตรงธรรมตรงวินัย พระสารีบุตรกับพระโมคคัลลานะไป

เรียนกับสัญชัย จนเข้าใจตามทฤษฎีของสัญชัยทั้งหมด แต่ก็ชำระกิเลสไม่ได้ เหมือนกับเจ้าชาย สิทธัตถะอยู่กับอาพาธดาบสเลย ได้สมบัติ ๘ แล้วกิเลสมันก็ทำลายไม่ได้

ความเป็นเห็นจากโลกๆ จากภายนอก ถ้าเห็นโลกจากภายนอก วนอยู่ตามอาการของใจ อยู่กับอาการของใจ อยู่กับโลกภายในหัวใจ แล้วเอาสิ่งนี้มาเป็นทิฏฐิเป็นมานะ ถ้ามีกิเลสแล้วยึดสิ่งนี้เป็นทิฏฐิเป็นมานะ

อาพาธดาบสบอกกับเจ้าชายสิทธัตถะเลย “อยู่กับเราเพื่อจะสอน ให้สั่งสอนลูกศิษย์ลูกหา ได้ เพราะมีความรู้เสมอเรา” นี่ได้รับการรับรองจากอาพาธดาบสอยู่แล้ว แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องการสิ่งนั้น เพราะความรู้ลึกของเรามันมี โลกในมันมี โลกในมันมีความเศร้าหมอง มันมีความรู้ลึกของมัน มันมีความทุกข์ของมัน เห็นไหม ถึงออก ต้องแสวงหาเอง

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะก็เหมือนกัน สัญชัยสอนขนาดไหน จนสัญญากันนะ สัญญากันว่า “ถ้าเราไปเจอครูเจออาจารย์ ใครเจอครูบาอาจารย์ก่อนต้องมาบอกกันนะ” พระสารีบุตรไปเจอพระอัสสชิ การเคลื่อนการไหวไปของพระอัสสชินี้มีความสงบเสงี่ยมมาก มีความสงบเสงี่ยม มันแสดงออกมาจากใจ ถ้าใจเป็นธรรม การเคลื่อนไหวนั้นออกมามันจะเป็นธรรม ถ้าใจเป็นกิเลส การเคลื่อนไหวออกมามันก็เป็นกิเลส เพราะการเคลื่อนไหว

เวลาพระประพฤติปฏิบัติ ความเศร้าหมอง อยู่กับความเศร้า รูป เสียง ความเศร้า สิ่งนี้ทำให้คนคิดได้ สิ่งนี้เอาสิ่งนี้มาเป็นตัวดึงดูด เรื่องของโลก เรื่องการแสวงหา เรื่องการติดบ่วงของโลก ติดบ่วงของทิพย์ แต่พระอัสสชิไปตามธรรมชาติของพระอัสสชิ พระสารีบุตรเห็นแล้วมีความเลื่อมใสมาก พอมีความเลื่อมใส เข้าไปกราบ ถวาย ขอฟังธรรม

พระอัสสชิบอก “เราเป็นคนบวชใหม่”

นี่พระอรหันต์ รู้แจ้งทั้งโลกนอกรู้แจ้งทั้งโลกใน เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแล้วว่าพระ ๖๐ องค์ รวมพระอัสสชิด้วย พ้นจากบ่วงของโลกนอกและโลกใน พ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์ จะเผยแผ่ธรรมไป แต่ก็มีคามมกน้อยถ่อมตนนะ อ่อนน้อมถ่อมตนเพราะผู้มีธรรม

ถ้าผู้มีธรรมเรื่องความเป็นในหัวใจมันไม่มีทิฏฐิ ไม่มีมานะ ไม่มีความอหังการที่จะไปทำลายกัน มันมีความอหังการต่อเมื่อมันลือลือสนทนา ถ้ามันลือลือสนทนาที่มีความอหังการว่าสิ่ง

นั่นเป็นความจริง ความจริงก็คือความจริงในหัวใจนั้น ถ้าความเป็นจริงในหัวใจนั้นจะต้องแสดง
 ธรรมโดยความถูกต้อง ถ้าแสดงธรรมโดยความถูกต้องมันจะเป็นธรรมตลอดไป เห็นไหม ต้อง
 เป็นอย่างนั้น จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้เลย ถ้าสร้างสัจจะความจริงอันนี้ เข้าไปเห็นโลกในแล้ว
 ทำลายกิเลสในโลกในนี้ มันจะเป็นสัจจะอย่างนั้น

พระอัสสชิบอกกับพระสารีบุตร “เราเป็นผู้บวชใหม่”

“ถ้าผู้บวชใหม่แสดงธรรมเล็กน้อยก็ได้”

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนว่า ผลคือธรรมทั้งหลายนี้มาแต่เหตุ ต้องย้อนไปที่
 เหตุแล้วทำลายที่เหตุนั้น”

พระสารีบุตรมีดวงตาเห็นธรรมขึ้นมาเลย พระสารีบุตรเริ่มแสงสว่างจากใจเปิดขึ้น แต่โลก
 ในยังทำลายไม่ได้ ไปบอกพระโมคคัลลานะ ไปบอกพระโมคคัลลานะว่า “ธรรมทั้งหลาย สิ่ง
 ทั้งหมดเกิดมา มาแต่เหตุ”

มาแต่เหตุ มาแต่อดีต มาในปัจจุบันนี้ แล้วก็จะไปอนาคต ธรรมวินัยนี้ถึงจะไม่ขัดกับสิ่งนี้

แต่ถ้าเราเอาความเห็นของเรา เราจะให้โลกนี้เจริญ ความเห็นของเรา จะสร้างให้เจริญใน
 วัตถุก็ได้ จะให้เจริญในศาสนพิธีก็ได้ ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ศาสนบุคคล นี่เป็นศาสนทายาท แต่ถ้า
 ทายาทโดยเปลือกก็คุ้มครองพุทธศาสนาไว้

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยนี้เป็นตัวแก่นของศาสนา ใน
 เมื่อตัวแก่นของศาสนาที่เราบวชมา เราจรรโลงสิ่งนี้มาสืบต่อกันมา สืบต่อกันมาในประเทศไทย
 เรา บางคราวในสมัยอยุธยา ถ้าพระไตรปิฎกไม่ครบ ขอมมาจากลังกา ลังกาขอมมาจากประเทศต่างๆ
 ที่ว่าเป็นชาวพุทธด้วยกัน จนเรียบเรียงมาให้มันครบ ครบพระไตรปิฎกเป็นธรรมและวินัย ถ้าเรา
 ยึดสิ่งธรรมวินัยนี้เป็นแบบเป็นแผนมันจะไม่ขัดข้องกับอดีต ไม่ขัดข้องกับปัจจุบัน ไม่ขัดข้องกับ
 อนาคต

แต่ถ้าเราเอาเรื่องของกิเลส เอาเรื่องของการพัฒนา การเจริญรุ่งเรืองของโลก เราจะ
 เปลี่ยนแปลงโลกนะ เราชาวพุทธศาสนาต้องการให้โลกมีความร่มเย็นเป็นสุข อยากให้โลกนี้มี

ความร่มเย็นเป็นสุข จะเผยแผ่ศาสนาไป เผยแผ่ศาสนาไปด้วยบ่วงที่เป็นทิพย์ ถ้าเป็นบุญกุศล ถ้าเผยแผ่ด้วยข้อสัตย์กับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่ถ้าเผยแผ่ไปจากความเห็นของตัวเอง เผยแผ่โดยกิเลสตัณหา มันจะติดบ่วงของทิพย์ ติดบ่วงของโลกด้วย พอติดบ่วงของโลก เห็นไหม ทำบาปอกุศลจะเกิดนะ เกิดในนรกอเวจี เกิดในสิ่งต่างๆ เกิดในการกระทำอันนั้น สิ่งที่เราสร้าง สร้างก็เป็นประโยชน์ในเมื่อตัวเองมีกิเลสอยู่ ไม่เชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การแสวงหานี้มันถึงว่าศาสนาจะเจริญ

ครูบาอาจารย์ของเราเวลาออกประพฤติปฏิบัติไม่มีครูมีอาจารย์เหมือนกัน ในยุคปัจจุบันนี้ กิ่งพุทธกาลองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้ในพระไตรปิฎก “กิ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองอีกหนหนึ่ง” แต่จะเจริญรุ่งเรืองอีกหนหนึ่งก็ต้องมีผู้ที่มานุกเบิก

สิ่งที่เป็นธรรมวินัยนี้เป็นสิ่งที่เป็นตัวหนังสือ เวลาเราอ่านพระไตรปิฎก เราเอากิเลสก็อ่านด้วย เพราะเราอ่านจากความรู้สึกของเรา เราก็ดีความไปตามความเห็นของเรา นี่โลกนอกใจ แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติ เดียวนี้สำนักประพฤติปฏิบัติต่างๆ เวลาประพฤติปฏิบัติเอาความสงบเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา

ปล่อยวางเท่านั้น มันไม่เป็นมรรคหรือ สิ่งที่เป็นมรรค มรรคญาณมันจะเกิด มันจะทำลายโลกในอย่างไร ยิ่งประพฤติปฏิบัติไปขนาดไหน ยิ่งสร้างทิวฐิ ยิ่งสร้างมานะ ยิ่งสร้างความเห็นนะ ยิ่งปฏิบัติขนาดไหน ยิ่งห่างธรรมห่างวินัยออกไปเรื่อยๆ ห่างธรรมห่างวินัยจนเป็นฤทธิเป็นชีไพรนะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิเสธจากอาฬารดาบส สมบัติ ๘ สมบัติ ๘ เขามีสมาธิด้วย เป็นพลังงานของใจด้วย แล้วเขายังระลึกอดีตชาติได้ กาฬเทวิล ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด เขาระลึกอดีตชาติได้ ๔๐ ชาติ อนาคตได้ ๔๐ ชาติ เห็นไหม เขารู้มาก่อน สิ่งนี้เขารู้มาแล้ว แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิเสธนะ

แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราก็จะไปโพล่เอาสิ่งที่เป็นความปล่อยวางเข้ามาให้เป็นความว่าง เป็นความว่าง ความว่างอย่างนี้มีสติไหม ถ้าความว่างอย่างนี้มีสติ มันจะเข้าไปเห็นจากโลกใน ถ้าเห็นจากโลกในนะ เราต้องกำหนด เวลาเรากำหนด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้แล้ว สติ สมาธิ ปัญญา ต้องมีสมาธิถึงจะมีปัญญา ปัญญาในการประพฤติปฏิบัตินะ ถ้าเรา

ประเพณีปฏิบัติมันจะเกิดปัญญาของเรา ถ้าเราไม่ประเพณีปฏิบัติ นั้นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราว่าเราเรียนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเพื่อเป็นธรรม

มันกลับไปติดบ่วง มันกลับไปติดบ่วงของโลกในหัวใจ บ่วงคือขั้น ๕ สัญญา ความจำได้ หมายถึง สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง สิ่งที่เราจะต้องทำลายโลกใน แต่เรากลับไปติดบ่วงของมันเอง เราไปสร้างสิ่งที่ตัวตนของเราให้มีทิฐิมานะสูงขึ้น สูงจรดฟ้านะ เรารู้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปหมด เวลาพูดธรรมะ โอโฮ! พูดออกมา ออกมาจากสัญญาทั้งหมด พูดได้หมดเลย

แต่ไม่สามารถชำระกิเลสได้แม้แต่ตัวเดียว ไม่สามารถทำความสงบของใจ ไม่สามารถเห็นสติที่กำหนดจิตเข้ามาให้สงบอย่างไร ไม่เคยเห็นภวาสวะ ไม่เคยเห็นภพ ไม่เคยเห็นสถานะของกิเลสที่มันเกิดดับในหัวใจอย่างไร เห็นแต่ความเป็นไปของโลกใบ ในเมื่ออารมณ์เกิดขึ้น มีความทุกข์ความสุขเกิดขึ้น แล้วเรต้งสติเข้าไป มันจะปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามา

โดยสัจจะความจริง โลกนี้เป็นอนิจจัง ความเห็นของเราก็เป็นอนิจจัง แต่ที่สภาวะธรรมที่เป็นอนัตตาเราไม่รู้จักใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ และทุกข์ดับไป สิ่งใดๆ ในโลกนี้ สิ่งต่างๆ เป็นอนิจจังทั้งหมด สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา”

สิ่งที่เป็นอนิจจัง เราเห็นเป็นอนิจจัง เราก็จะพัฒนามัน เราจะสร้างสมบุญญาธิการ สิ่งที่เป็นอนิจจัง เราจะสร้างให้มันคงที่ จะสร้างให้มันรุ่งเรือง ต้องการกิเลสตัดหาความทะยานอยาก ต้องการศักดิ์ศรี ต้องการคุณงามความดี เห็นไหม กิเลสมันพาทำนะ แต่ถ้าเราประเพณีปฏิบัติ เราประเพณีปฏิบัติ ทำลายหัวใจของเรา เราทำลายกิเลสนะ ไม่ใช่ให้กิเลสออกหน้า ให้กิเลสขบไส ถ้าเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขนาดไหน จนเราได้การรับรองจากสำนักใดก็แล้วแต่ว่าเรามีความรู้มีความเข้าใจ

มันจะเกิดทิฐิ จะเกิดมานะ เกิดความเห็นของตัวว่าตัวเองเป็นผู้รู้ ตัวเองเป็นผู้ที่เข้าใจ แล้วผู้ที่ประเพณีปฏิบัติก็ไม่ฟังความเห็นของเขานะ ว่าสิ่งนั้นเพราะอะไร เพราะมันไม่ตรงกับความเห็นของตัว สิ่งที่เป็นความเห็นของตัว เป็นความจำ สิ่งที่เป็นความจำ เป็นเรื่องของโลกนอก

ถ้าสิ่งที่การประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นเรื่องของโลกใน เพราะมันเป็นภาวนามยปัญญา สิ่งที่เป็นภาวนามยปัญญาจะเกิดขึ้นมาจากธรรมจักรนะ เกิดจากพลังงานของใจที่มันหมุนเข้ามาทำลายตัวมันเอง ถ้าพลังงานของใจตัวนี้มีเข้ามา จะมีสัมมาสมาธิ สิ่งที่เป็นสัมมาสมาธิ จิตนี้สงบเข้ามาจะเห็นความตั้งมั่นของมัน เราจะต้องมีความมุนะ เราพยายามต้องมีสติ ความมุนะ

ความเพียรชอบ ความเพียรของโลกเขา เห็นไหม คุณักกีฬาสิ เขาจะได้เหรียญทองมา เขาต้องฝึกฝนเป็นสิบๆ ปีนะ ฝึกมาตั้งแต่เด็ก ฝึกมาทุกอย่างเลยเพื่อจะแข่งขันเอาชนะกันทางโลก แต่เรา การประพฤติปฏิบัติ ความเพียรของเรา เราจะชำระกิเลสนะ ถ้าเราจะชำระกิเลส ทำไมพระไตรปิฎกบอกว่า “ผู้ที่จะมีธรรมในหัวใจได้ต้องมีอินทรีย์ อินทรีย์สังวร ต้องสำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ” สำรวมระวังเข้ามาเพื่อจะตั้งฐานอันนี้ให้มันเกิดขึ้นมาเป็นสถานะ

สิ่งที่เป็นสถานะมันก็เป็นโลกใน โลกในนะ โลกในคือตัวธาตุรู้ คือตัวจิตนั้น โลกใน

แต่เวลาโลกนี้มันเคลื่อนออกมามันออกจากความรู้สึก นั้นโลกนอกแล้ว คืออาการของใจ สิ่งที่เกิดดับนี้เป็นอาการของใจ ไม่ใช่ใจ สิ่งที่เกิดดับ แต่ถ้าเราไม่ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย เรานี้เป็นธรรมดาอันหนึ่ง เป็นเรื่องปกติของมนุษย์ เป็นเรื่องปกติของใจที่มันคิดอย่างนี้ เราไม่เคยควบคุมมัน ไม่เคยตั้งสติ ไม่เคยเอาสิ่งที่มีกับเรา

สิ่งที่มีกับเรา สิ่งที่เป็นความรู้สึก สิ่งนี้มันเป็นพลังงานที่มันแสดงตัวของมันตลอดเวลาโดยธรรมชาติของมัน นี่ถือเป็นมนุษย์ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาสิ่งนี้ทวนกระแส คำว่า “ทวนกระแส” คือใช้ความคิดความรู้สึกอันนี้ทวนกระแสจิตเข้าไป สิ่งที่ทวนกระแสจิตเข้าไปก็เริ่มตั้งมั่น เริ่มก่อตัว เริ่มทำสติเข้าไปให้ใจนี้มันตั้งมั่น สิ่งทำใจนี้ตั้งมั่น จิตนี้ตั้งมั่น จิตนี้มีความสุข จิตนี้มีความสุขของมัน จิตนี้มีความชำนาญ ความเพียรของเราจะเกิดตรงนี้

ถ้าเรามีความเพียรของเรา แม้แต่กำหนดพุทโธๆ นี่แหละ พุทโธๆ คำกำหนดพุทโธๆ นี้ สะเทือน ๓ โลกธาตุเพราะเป็นชื่อขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้แต่ละพระองค์เป็นเรื่องที่แสนยาก แสนยากนะ แล้วมีหนึ่งเดียว แสนยากเพราะอะไร เพราะการปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ การสร้างสมบุญญาธิการมานะ การสร้างสมบุญญาธิการมาถึงขนาดนั้น แล้วเวลาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การค้นคว้าอันนี้ เวลาพระปัจเจกพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เวลาพระปัจเจกพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมเอง

เหมือนกัน แต่ไม่ได้วางธรรมไว้ ไม่ได้วางธรรมไว้ ไม่ได้วางสิ่งที่ว่าธาตุ ๔ ชั้น ๕ ไม่ได้วางธรรมเรื่องโพชฌงค์ เรื่องต่างๆ เรื่องธรรมะอันนี้ไม่ได้วางไว้

สิ่งนี้วางไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมสิ่งนี้ไว้ วางไว้ให้เราก้าวเดินตาม ถ้าเรามีปัญญาแล้วเราพยายามค้นคว้าของเรา สิ่งนี้เป็นพิมพ์เขียว สิ่งที่เป็นพิมพ์เขียวนี้ให้ย้อนกลับเข้ามาที่ใจของเรา ไม่ใช่เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เป็นสัญญาของเรา แล้วเราก็จะโฆษณา เราจะเผยแผ่ออกไปให้สัตว์โลกรู้สิ่งนี้ รู้สิ่งนี้ เหมือนหอมถื่น หอมถื่นคือว่าไม่รู้จักความเป็นจริงของอาการของใจ แล้วเวลาเผยแผ่ออกไป ถ้าเขามีอาการอย่างนั้น เราจะไปแก้เขาได้อย่างไร

แต่ถ้าเราเป็นหอมนะ เป็นหอมหมายความว่า เราฝึกฝนเข้ามา เราฝึกงานจนสามารถ เราผ่าตัด เราทำอะไรได้ทุกอย่าง ในร่างกายของมนุษย์นี้เราเข้าใจทั้งหมด เราจะเข้าใจเรื่องระบบของร่างกาย แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน ระบบของโลกในคือโรคของจิต เรื่องของอาการของใจ มันก็เป็นเหมือนร่างกายนี้ มันแล้วแต่ส่วนไหนๆ ส่วนไหนเจ็บไข้ได้ป่วย ส่วนไหนเจ็บไข้ได้ป่วยก็รักษาเฉพาะส่วนนั้น

นี้ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ เราใช้ความสงบของใจ เราต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญ พยายามทำจิตให้สงบเข้ามา ถ้าจิตสงบเข้ามานี้ตรงกับจิต ตรงกับนิสัย ตรงกับกิฬานิดหนึ่งชนิดใดก็ได้แล้วแต่ เล่นไม่เหมือนกัน กติกาของกีฬาเล่นไม่เหมือนกัน แต่เวลาแข่งขันแล้วผู้ชนะได้เหรียญทองเหมือนกัน

นี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราใช้เป็นปัญญาวิมุตติ เราก็ต้องใช้ปัญญา ใช้สติ แล้วปัญญาคิดมันคิดออกไป เราใช้ความคิดเราย้อนทวนกระแสไว้ พยายามดูใจตัวนี้ไว้ นี่มันจะปล่อยวางได้ เพราะสิ่งนี้มันเป็นความเกิดดับ มันเป็นอนัตตา แต่เป็นอนัตตาโดยธรรมชาติของมัน นี่สภาวะธรรมมีอยู่ แต่ไม่มีใครรู้ค้นขึ้นมา แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกมันเป็นอนิจจังด้วย มันเป็นอนัตตาด้วย แต่ไม่มีใครเห็นเข้าใจไหม เวลาเราทำใจของเรา เรากำหนดพุทโธของเราจนจิตสงบ หรือทำปัญญาอบรมสมาธิเห็นอาการอย่างนี้

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเป็นอนัตตา

เวลาเกิดพายุ เกิดสิ่งต่างๆ ทางธรรมชาติ สิ่งนั้นก็คือธรรมชาติอันหนึ่ง ธรรมชาติอันนั้นก็ เป็นธรรมชาติที่มันไม่มีชีวิต มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง มันก่อตัวขึ้นได้ มันทำลายตัวมันเองได้ แต่ สภาวะธรรมที่เราสร้างขึ้นมา สร้างจากความรู้สึกของเราขึ้นมา มันเป็นภาวนามยปัญญาของเรา มัน เป็นธรรมของเรา มันเป็นธรรมจักรของเรา มันเป็นสิ่งที่เข้าไปทำลายโลกใน ถ้าสิ่งนี้เกิดขึ้น เห็นไหม มีสติ ระลึกรู้ชอบ มีสัมมาสมาธิรู้ชอบ งานชอบ

งานชอบนะ ถ้าการประพฤติปฏิบัติ ถ้างานไม่ชอบนะ มันจะไพล่ออกไปนะ ไพล่ออกไป เกิดเป็นทัญญูมานะ เวลาจิตสงบเข้ามาเห็นดวงแก้ว เห็นความสว่างของใจ เห็นสภาวะต่างๆ มันคิด ว่าสภาวะนั้นเป็นธรรม เห็นไหม สภาวนั้นเป็นธรรมถ้าจิตสงบนะ มันจะเป็นธรรม ธรรม หมายถึงว่ามันปล่อยวาง

เวลาเราปล่อยวาง เวลาเรามีความกังวลใจต่างๆ แล้วมีใครมาแก้ไขความกังวลใจของเรา เราจะมี ความสบายใจไหม? เราจะมี ความสบายใจเพราะเราเข้าใจตามความถูกต้อง เราก็จะปล่อยวาง สิ่งนี้ นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราทำความเข้าใจของเรา เราประพฤติปฏิบัติธรรมอยู่ สภาวะธรรมคือ มันปล่อยวาง มันปล่อยวางเป็นสภาวะธรรม แต่ไม่ใช่อริยสัจ สิ่งที่เป็นอริยสัจคือว่ามันต้องเป็นงาน ชอบ ถ้างานชอบ ชอบเพราะเหตุใด

เพราะว่าโลกใน เกิดมีมาร มีบ่วงของมาร มีลูกหลานของมาร มีเสนามาร ทำงานบนหัวใจ ของสัตว์โลก ทำงานบนหัวใจของเรา เราจะทำสิ่งใด เราประพฤติปฏิบัติมันก็มีทัญญูมานะ สิ่งที่มี ทัญญูมานะให้ความเห็นของเราบิดเบือนตามแต่มารมันจะสร้างภาพ ว่าสิ่งนี้เป็นธรรมขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สิ่งที่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเราประพฤติปฏิบัติเข้ามา มันจะ ชำระกิเลส มันจะทำให้กิเลสนี้ยุบยอบตัวลง มันจะมีความว่าง มันจะมีความปล่อยวาง ความว่างนะ ทุกคนจะบอกว่าเป็นความว่างๆ ความว่างขนาดไหนมันก็ว่าง วัตถุสิ่งต่างๆ ตั้งอยู่ เขาก็ว่างของ เขา วัตถุเขาไม่มีชีวิต เขาไม่ยึดมั่นถือมั่นของเขาหรอก

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอก ไม่อยู่กับวัตถุสิ่งใดเลย อยู่กับหัวใจของ ผู้ที่ทุกข์ๆ ยากๆ นะ ทุกข์ๆ ยากๆ เพราะมีโลกใน เพราะมีจิตปฏิสนธิ เพราะมีตัวหัวใจพาเกิด เรา ถึงได้มานั่งภาวนากันอยู่ที่นี่ เพราะมันพาเกิด มันมีโลกในของมัน

แล้วมันไม่สามารถทำให้โลกนอกนี้สงบตัวลงมา ถ้าสามารถทำให้โลกนอกให้สงบตัวเข้ามา
นี้บ่วงของมาร สิ่งที่เป็นบ่วงของมารนี้หวังไปหมดนะ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะเข้าใจสิ่งนี้เลย เวลา
ออกธุดงค์ไปในป่า ไปเจอธรรมชาติที่สวยงามก็อยากจะให้คนใกล้ชิด อยากให้คนรู้จักได้เห็น เรา
ไปเห็นอะไรก็อยากจะให้คนอื่นเห็นเหมือนเราๆ

เขามาเห็นอย่างเรา เขาจะบอกว่าสิ่งนี้ไม่สวยงามเลย เพราะจริตนิสัยคนไม่เหมือนกัน เขา
ไม่ชอบธรรมชาติอย่างนี้ เขาอาจชอบธรรมชาติทะเลก็ได้ เขาอาจชอบธรรมชาติอย่างอื่นก็ได้ แต่
พอเราไปเห็นอะไรเขามันสวยงามขนาดไหนก็อยากให้คนใกล้ชิด อยากให้คนรู้จักมาเห็นสภาวะ
แบบนั้น

โลกนอกมันกระพือไปไง สิ่งทีกระพือไป ไปเห็นเฉพาะสิ่งที่ว่าเป็นสัปปายะนะ สถานที่
ควรแก่การประพฤติปฏิบัติ

ในเมื่อการประพฤติปฏิบัติ เวลาบวชมาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ใน
พระไตรปิฎก อุปัชฌาย์ต้องบอกрукขมูล ต้องบอกกรรมฐาน ๕ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ สิ่งนี้
มันเป็นสิ่งทีว่าเป็นจุดเป้าหมายในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าในการประพฤติปฏิบัติ เราจะไปรู้เห็นสิ่ง
ต่างๆ นั้นมันเป็นเรื่องสิ่งข้างเคียง จิตของคนที่มีอำนาจวาสนา เวลาจิตสงบเข้าไปจะเห็นนะ เห็น
นิมิตต่างๆ เห็นความเห็นต่างๆ

สิ่งที่เห็นต่างๆ นั้นเป็นการเน้นชัดตลอดเลย ถ้าไม่มีครูอาจารย์คอยชี้แนะ นี่คือสภาวะธรรมใน
สิ่งที่จิตสงบแล้วเห็นสภาวะธรรมแบบนั้น เราก็จะตื่นเต้นไปกับความเห็นอย่างนั้น แล้วก็จะต้องการ
เห็นอย่างนั้นอีก พอต้องการเห็นอย่างนั้นอีกคือสมุทัยทั้งนั้นเลย คือค้นหาความทะยานอยาก เรา
ประพฤติปฏิบัติโดยค้นหาความทะยานอยาก แล้วมันจะเป็นสัมมาปฏิบัติได้อย่างไร

มันก็เป็นมิจฉา พอมีจฉามันก็ส่งออก มันก็ทำลายให้เราคลาดเคลื่อนออกไป แต่อ้างอิง
ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดนะ เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้ามีอยู่แล้ว เราศึกษาอยู่แล้ว มันเป็นสัญญา มันเป็นสังขาร สิ่งทีคิด ที่ปรุง ที่แต่งทำสภาวะ
แบบนั้นเข้าไป มันถึงไม่ทำลายโลกใน ถ้ามันทำลายโลกใน พุทธโศกคำที่ปริยัติเขาพูดกันว่าพุทโธนี่ไม่
มีปัญญานี้แหละ

ศีล สมาธิ ถ้าเราเกิดสมาธิ จะเกิดธรรม โลกุตตรธรรม ถ้าเราไม่มีสมาธิ ปัญญาที่เกิดขึ้นที่เขาทำกันนั้นเป็นโลกียธรรม สิ่งที่เป็นโลกียธรรม เป็นโลกนอก-โลกในมันผูกมัดกัน เวลาเราเกิดมาโลกนอก-โลกในอยู่ด้วยกัน อิงกัน อิงกันนะ มนุษย์เกิดมามีกายกับใจ กายกับใจนี้โลกนอกโลกใน เรื่องของกายนี้เรื่องของโลกนอกทั้งหมดเลย แต่เรื่องของใจก็โลกนอกก็มีเพราะการส่งออกเป็นโลกนอก

แต่ถ้ามันทวนกระแสดลับ มันจะเป็นมรรคา มรรคาเกิดขึ้นจะเข้าไปทำลายโลกในได้ ถ้าทำลายโลกในของเราออกจากใจนะ โลกทั้งนอกโลกในไม่มีในใจนั้น ใจนั้นจะปล่อยวางสิ่งนี้ทั้งหมดเลย สิ่งที่ปล่อยวาง เห็นไหม ปล่อยวางด้วยมรรคญาณ สิ่งที่มีมรรคญาณจะเกิดขึ้น ถ้าเราค้นคว้าของเรา เรามีอำนาจาสนาของเรา เราทำของเราได้ จิตสงบเข้ามา เราเห็นสภาวะจิตสงบแล้วยกขึ้นวิปัสสนา วิปัสสนาเพราะสิ่งนี้มันจะแสดงตัวได้เหมือนน้ำเลย น้ำ ถ้ามันเป็นน้ำสะอาดอยู่ในแก้วเราอาจจะไม่เห็นสีสันทันของมันก็ได้ เราจะเข้าใจว่าแก้วนั้นมีน้ำหรือไม่มีน้ำ ถ้าเราเติมสีสันทันเข้าไปจะมีน้ำ

ในเมื่อมันเคลื่อนไหว ในเมื่อมีการประพฤติกปฏิบัติ ในเมื่อมันแสดงตัว มันแสดงตัวโดยโลกนอกด้วย โดยขันธ ๕ โดยขันธ โดยขันธคือการพิจารณาจิต ถ้าโดยกาย โดยกายเพราะมันอยู่ในร่างกายนี้ ต้องลงที่กายกับจิตนี้เท่านั้น สิ่งที่ลงกายกับกับจิตนี้จะเป็นวิปัสสนา นิภาคปฏิบัติ สิ่งทีประพฤติกปฏิบัติธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษามาเป็นแผนที่เครื่องดำเนิน เวลาเราลงไปในพื้นที่นะ ความเป็นไปของกิเลสตัณหา มันลึกกลับมหัสจรรย์กว่าแผนที่นั้นมาก

ในเมื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละเอียดอ่อนขนาดไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธวิสัย ปัญญามีมาก แต่มีมากขณะที่เราใช้ของเรา มันใช้เฉพาะของเราเป็นแง่ใดแง่เดียวเท่านั้น แ่งของมัน แ่งมุมของการประพฤติกปฏิบัติคือการพิจารณากายหรือพิจารณาจิตก็แล้วแต่ หรือพิจารณาเวทนา แ่งมุมใดแ่งมุมหนึ่ง ถ้าแ่งมุมอย่างนี้เกิดขึ้นมันจะเป็นวิปัสสนาเกิดขึ้น วิปัสสนาเกิดขึ้นมา เวลามันชำระล้างมันจะปล่อยวาง มันจะเห็นความปล่อยวางของใจ ใจจะปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามา เพราะมันมีการกระทำ สิ่งทีการกระทำเพราะมันมีจิตดวงนี้ วิปัสสนา

แล้วบอก จิตไม่มีมันเป็นไปได้อย่างไร ในเมื่อเรายกจิตนี้วิปัสสนากายกับจิต จิตคู่จิต จิตพิจารณาจิต จิตพิจารณาจิตเพราะอะไร เพราะจิตนี้มันเป็นพลังงานอันหนึ่ง มันพลังงานนี้

มันจะติดคามสุขัลลิกานุโยค มันจะนอนจม มันจะแช่อยู่ในความเห็นของมัน แหมว่า “สิ่งนี้ เรา ใคร่ครวญแล้ว สิ่งนี้เราเข้าใจแล้ว”

เข้าใจแล้ว ทำไมมันติดขัดอย่างนี้ละ มันติดขัดอย่างนี้ เราก็ย้อนกลับ การวิปัสสนาต้อง ใคร่ครวญ ต้องกระทำบ่อยครั้งเข้า สิ่งที่เราวิปัสสนายกขึ้นวิปัสสนาใคร่ครวญเป็นครั้งเป็นคราว ขึ้นมาอย่างนี้ ถ้ากำลังมันพอ มันจะเป็นไปตามอำนาจจิต ใจดวงนั้นมันจะปล่อยวางๆ ถ้ามัน เป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปคือพิจารณาแล้วมันไม่ปล่อยวาง มันติดขัด

เราต้องวางนะ ต้องวางงานนั้น ถ้าเราวางงานนั้น แล้วกลับมาพุทโธๆ กลับมาที่ปัญญา อบรมสมาธิ ต้องทำจิตนี้ให้มีพลังงานขึ้นมา ถ้าจิตนี้มีพลังงานขึ้นมา มันจะขับเคลื่อนออกไป ทำงานของมัน มันจะปล่อยวางโดยความเข้าใจ โดยปัญญาที่มันพิจารณาไป แล้วมันจะปล่อย หมดๆ ถ้าอย่างนั้นแล้วมันจะพอมัน นี่มรรคมันเกิดอย่างนี้

เกิดเพราะว่าต้องสมคฺลใจ จะต้องมิงานชอบ มีความเพียรชอบ มีสติชอบ ทุกอย่างจะชอบ ของมัน เห็นไหม นี่คือการนามขปัญญา สิ่งทีการนามขปัญญาเกิดจากภาคปฏิบัตินะ ภาคปฏิบัตินี้ ต้องอาศัยครู หากอาจารย์คอยชี้นำถ้ามี ถ้าไม่มีก็อาศัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและ วินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วค้นคว้าเอา แล้วล้มลุกคลุกคลาน เพราะกิเลสมันจะ ออกหน้าตลอด

สิ่งที่กิเลสออกหน้า เวลาเราศึกษาธรรม แล้วเราใคร่ครวญของเรา มันจะคาดหมายเลย วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตารมณ์ องค์ของฌาน จะเข้าใจ กำหนดพุทโธๆ วิตก วิจารณ์ ปีติ เวลามันปล่อย วางมันปีติ สุข มีความสุขมาก แล้วเอกัคคตารมณ์อยู่แค่นั้น แล้วก็แช่อยู่อย่างนั้น มันก้าวเดินไป ไม่ได้ เพราะเราไม่สามารถทำให้ลึกไปกว่านั้น ถ้าทำให้ลึกไปกว่านั้นเราก็เข้าใจว่าจะเป็นอัตตกิลม ถานุโยค ทั้งๆ ที่สิ่งนั้นเป็นความจริงนะ

สิ่งที่สัญญาอารมณ์เราสร้างภาพ เราสร้างว่าวิตก วิจารณ์ พุทโธๆ วิตก วิจารณ์ ปีติ เพราะใจมัน ปล่อยวาง มันเข้าใจ มันเป็นสัญญาอารมณ์มันกว้าง มันก็พอใจ เห็นไหม แล้วจิตมีความสุข สุข เพราะการศึกษาศาสนา เราอ่านหนังสือพระไตรปิฎก เรายังขณลูกขนพองเลย เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันปฏิบัติเข้ามา มันก็สัมผัสกับสิ่งนี้ได้ ถ้าสัมผัสสิ่งนี้ได้ เห็นไหม ว่าเป็นปีติ แล้วเป็นสุขของเรา แล้วก็ เป็นเอกัคคตารมณ์ แล้วก็ไม่มีพลังงาน ไม่สามารถยกจิตนี้ขึ้นวิปัสสนา

ขณะที่ว่าประพฤติปฏิบัติ ถ้าไม่มีครูอาจารย์จะติดสภาวะแบบนี้ แล้วก็หันรีหันขวางนะ จิตจะหันรีหันขวาง จะก้าวซ้ายก็ไม่ถูก จะก้าวขวาก็ไม่ถูก จะถอยหลังก็ไม่ได้ แล้วก็มีความคิด มีความเสื่อมสภาวะ มีความเป็นไปของมัน

การประพฤติปฏิบัติถึงมีครูอาจารย์ ถึงจะเป็นอำนาจาสนา สัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์เป็นอันดับ ๑ นะ ปาเขา ถ้าพูดถึงปาเขามันจะมีน้อยลงเพราะโลกเจริญขึ้นมา การรูกปามันจะมีมากขึ้น เราจะไม่มีโอกาส ปาเขา แต่ทำอะไรก็แล้วแต่ มันก็จะมีปาของเอกชน มันจะมีเป็นไปได้ ปาเขามันสร้างได้ง่ายๆ อาหารก็พอได้ หมู่คณะก็พอได้

แต่ครูแต่อาจารย์หาที่ไหน หาได้ยากมาก หาได้ยากมากนะ เพราะอะไร เพราะอินทรีย์ในจิตนิสัยของแต่ละบุคคล ครูบาอาจารย์มีมาก เราฟังเทศน์ของครูบาอาจารย์ก็หลายองค์ แล้วตรงกับจิต ตรงกับความเห็นของเราไหม ฟังแล้วมันไม่เข้าใจ ฟังแล้วมันไม่ลงใจ สิ่งนี้มันเป็นจิตเป็นนิสัย แต่ถ้าฟังแล้วเข้าใจ ฟังแล้วลงใจ สิ่งทีลงใจใจ เพราะอะไร เพราะจากใจดวงหนึ่ง ใจของครูบาอาจารย์ประพฤติปฏิบัติมาอย่างนั้นแล้ว จากใจดวงนั้น เวลาแสดงออกมา แสดงออกมาจากใจดวงนั้นแหละ วิธีการใจดวงนั้นประพฤติปฏิบัติมาอย่างไร ใจดวงนั้นมีประสบการณ์อย่างไร นี่ออกมาจากใจดวงนั้น ถ้ามันเข้ามาถึงใจเรา แล้วเราสามารถรับสภาวะนี้ได้ไหม ถ้าเรารับสภาวะนี้ได้ เราก็คจะมีกำลังใจของเรา ถ้ามีกำลังใจ เวลาที่จะเนิ่นนานก็สั้นเข้า เราที่จะหลงทาง เราก็คืออยู่ในทาง

ถ้าเราเชื่อครูเชื่ออาจารย์ของเรา เราก็คือมีโอกาสของเรา เราจะทำลายโลกในของเราได้

ถ้าเราไม่ทำลายโลกในของเรานะ การเผยแพร่ธรรม การประพฤติปฏิบัติมันก็จะติดไปทั้งหมด ถ้าโลกในก็ติด โลกนอกก็ติด เพราะโลกในมันลึกลงลึก จะไม่เข้าใจสิ่งใดเลย ข้างในกลวง ข้างในไม่มีหลักเกณฑ์เลย แล้วเวลาออกไปแสดง ออกไปแสดงในสังคม เราจะเอาหลักเกณฑ์อะไรออกไปแสดงกับสังคมล่ะ เพราะสังคมเขาศึกษาเรื่องของโลก เรื่องของโลก เรื่องของวิชาการ เขาศึกษามาก เวลาเราพูดไม่มีหลักเกณฑ์ออกไป เขาจะจับเราได้หมดล่ะ แต่ถ้าเราพูดประสาของเรา เราพูดว่า “สิ่งนี้ธรรมเหนือโลก ธรรมเหนือโลก” เราก็คือพูดของเรา แต่เวลาเขาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เขาจะเห็นจี้ เขาจะเห็นแผนของเราว่าเราจะวางหลักเกณฑ์ได้อย่างไร เราจะเห็นว่าเวลามรรคเกิดอย่างไร เวลาภาวนามยปัญญาเกิดอย่างไร ถ้าเห็นภาวนามยปัญญาเกิด เพราะการกระทำ การเห็นเกิดขึ้นมาจากเรา

เราเป็นคนสร้างโรงงานนะ เราเป็นคนวางแผน เราเป็นคนสร้างโรงงาน แล้วเขาถามวิธีการสร้างโรงงานอย่างนั้น แล้วเราบอกสร้างโรงงานไม่ได้ แล้วโรงงานมันเกิดมาได้อย่างไรละ เวลาโรงงานมันผลิต มันผลิตมรรคขึ้นมานะ โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค เห็นไหม มันผลิตมรรคขึ้นมาจากในหัวใจนะ

เวลามรรคเกิดขึ้นมาจากในหัวใจ มันจะลุ่มลูกลุดกลาน ในเมื่อมันกำลังหัดก้าวเดินอยู่ เหมือนเด็กอ่อนที่มันหัดเดินเลย เด็กเกิดมาเดินได้เกือบทุกคน ถ้าเขาไม่มีโรคภัยไข้เจ็บของเขา เขาจะเดินได้ทุกคน แต่เขาก็ต้องฝึกหัด นี่คือธรรมชาติ

แต่ถ้าเราฝึกหัวใจของเรา เราฝึกเรา มันจะเดินได้ไหม ถ้าเดินได้ เดินขึ้นไป โสดาปัตติมรรคเกิด สกิทาคามรรคเกิด ถ้าเราเดินขึ้นมามันจะขึ้นไป จะทรงธรรมในหัวใจนั้น แล้วครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติจะทรงธรรมในหัวใจนั้นขนาดไหนละ ถ้าครูบาอาจารย์ประพฤติปฏิบัติ การเดินๆ ทุกคนเดินต้องเดินเหมือนกัน เวลาเดินเห็นการเดินเหมือนกัน แต่ว่าเวลาเดินแล้ว จังหวะการเดินช้าหรือเร็วนี้เป็นแต่จริตนิสัยของคน แต่สุดท้ายแล้วก็ต้องเหมือนกัน นี่วิธีการดับทุกข์มันจะเหมือนกันง

สิ่งที่เกิดมีวิธีการดับทุกข์ มรรคญาณเกิดขนาดไหนนั่นคือการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่ถ้ามรรคญาณอันนี้ไม่เกิด คือวิธีการดับทุกข์ไม่เกิดขึ้น มันเป็นสภาวะธรรมเฉยๆ แค่อึดสงบ แค่อ่อน สภาวะธรรมก็ตื้นตันกับความเห็น ตื้นตันให้กิเลสตัณหา มันยึดทักขิณอันนั้นว่าเป็นธรรมๆ นะ มันน่าสลดน่าสังเวช เพราะสิ่งที่จะเป็นธรรมอย่างนั้นมันเป็นธรรมอยู่ในอนิจจัง ังสพเพ ฐมา อนตฺตา สภาวะแบบนั้นเสื่อมแน่นอน สภาวะธรรมอย่างนั้นเกิดขึ้นชั่วคราว เกิดขึ้นชั่วคราวแล้วก็เสื่อมไปในอนาคต แล้วจิตนี้ก็ต้องแบกทุกข์จากภายใน เพราะโลกในไม่ได้ขยับเขยื้อน ทั้งๆ ที่เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนานะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้แจ้งโลกนอกและโลกใน รู้แจ้งจากโลกใน โลกในคือโลกของกิเลสตัณหาความทะยานอยาก ถ้าทำลายกิเลสตัณหาความทะยานอยาก พระอัสสชิยังอ่อนนุ่มถ่อมตนขนาดนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบิณฑบาต พาพระออกธุดงค์ เวลาออกไปถึงทูลกระฉก งามเลย “พระสิวลีมาหรือเปล่า”

ถ้าพระสิวลีจะมีคนใส่บาตร จะไม่ขาดแคลน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรอพระสิวลี เป็นครั้งเป็นคราวนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่ธรรมเพราะอะไร

เพราะจิตสงบเหมือนกัน จิตนี้ทำลายโลกในเหมือนกัน สิ่งที่ทำลายโลกในเหมือนกัน มันไม่มีทิวทัศน์มานะ ถึงเป็นหมู่เป็นคณะ เป็นความเห็นของธรรม นี่มันเป็นการชักนำกันนะ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เรานั่งเป็นหมู่เป็นคณะ มันส่งเสริมกัน สิ่งที่ส่งเสริมกัน สังฆะ สงฆ์ สิ่งที่เป็นสังฆะ สงฆ์ ๔ องค์ขึ้นไปเป็นสังฆะ สังฆะนี้มีธรรมวินัยเป็นที่อบอุ่น เป็นเครื่องยืนยันกับความเป็นสังฆะนั้น นี่สมมุติสงฆ์ สิ่งที่เป็นสมมุติสงฆ์ เป็นหมู่เป็นคณะ เกื้อกูลกัน สิ่งที เกื้อกูลกัน การประพฤติปฏิบัติมันก็จะก้าวเดินไป นี่เป็นสัปปายะแล้ว สิ่งที่เป็นสัปปายะ มันก็จะ ทำให้เราก้าวเดินไป ความเป็นไป

“ใจเขา ใจเรา” เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราก็ต้องการความสงบต้องการความสงบ เรา ต้องการความสะดวกในการประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันก็ “ใจเขา ใจเรา” ถ้าเขามีความปรารถนาอย่างนั้น เรามีความปรารถนาอย่างนั้น เขาก็ปรารถนาอย่างนั้นเหมือนกัน เราจะไม่ทำ ความกระทบกระทั่งกันถึงกัน เห็นไหม อ่อนน้อมถ่อมตนตั้งแต่เริ่มเห็นความเป็นไปในสังคมนั้น แล้ว

แล้วถ้าใจประพฤติปฏิบัติเข้าไป เห็นจากภายในแล้วทำลายอันนั้นทั้งหมดนะ มันเกิดดับ ในหัวใจของเรา กิเลสตัณหาเวลามันเกิด มันเกิดจากใจของเราละ แล้วเวลาเราฆ่ามัน ทำลายมัน ตายไปจากใจของเรา มันเกิดจากใจดวงไหนมันก็เห็นนะ กิเลสตัณหาความทะยานอยากมัน ต้องการอำนาจ มันต้องการกดขี่คนอื่น แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีแต่เมตตา ธรรมคำจูนโลกนะ คำจูนโลก ไม่มีอำนาจ ไม่มีวาสนาจะไปกดขี่ใคร เว้นไว้แต่อุบายวิธีการในการ สั่งสอน

เวลาอุบายวิธีการ ครูบาอาจารย์เล่าว่าสมัยอยู่กับหลวงปู่่มั่นนะ หลวงปู่่มั่นดีมาก คุณเวลาใน การประพฤติปฏิบัติ แต่จะมีเมตตามากในเรื่องปัจจัย เรื่องความเป็นไปของลูกศิษย์ลูกหานะ ผ้า ขาดแคลนขนาดไหนต้องให้พระผู้น้อยได้ก่อน ตัวหลวงปู่่มั่นท่านสละ “ไม่เอาๆ ให้ผู้น้อยๆ”

ถ้าคนมีกิเลสตัณหาความทะยานอยาก “ต้องเราก่อนๆ เราเป็นหัวหน้า เราเป็นเจ้าของ สมบัตินั้น เขาถวายเรา ต้องเป็นของเราก่อนสิ แล้วคนอื่นเอาทีหลัง”

แต่หลวงปู่่มั่นท่านสละให้ลูกศิษย์ลูกหาหมดเลย ท่านขาดแคลนขนาดไหนท่านให้ขาด แคลนไป แต่ด้วยอำนาจวาสนาในการประพฤติปฏิบัติ อำนาจวาสนาของท่าน จะขาดแคลนขนาด

ไหน เดียวท่านก็ต้องมีผู้มาสละให้ท่านทุกทีไป นี่ถ้าเป็นกรรม สิ่งที่เป็นกรรมจะเป็นคุณประโยชน์จากหมู่จากคณะ ทำให้หมู่ให้คณะนั้นมีความร่มเย็นเป็นสุข

แต่ถ้าเป็นกิเลสตัณหา มันจะบีบบีบกัน นี่โลกนอก สิ่งในโลกนอกก็เป็นการจุนเจือกัน สิ่งจุนเจือเพื่อจะให้กลับมาโลกใน เพราะเราเกิดมามีอยู่ในตัวของสัตว์โลกทุกคน ทั้งโลกนอกและโลกในอยู่กับตัวเรา เพราะในเมื่อเกิดมาแล้ว แล้วมีอำนาจวาสนา มีอำนาจวาสนามากนะ ถ้าเราเชื่อกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะในลัทธิศาสนาต่างๆ เขาเป็นการอ่อนน้อมเป็นการขอเอา เห็นไหม เป็นการอ่อนน้อม เป็นการขอเอา สิ่งที่ย่อมน้อมขอเอา ไม่ต้องทำมากใจ แต่ในเรื่องศีลธรรม จริยธรรม ในความเป็นอยู่ก็อีกอย่างหนึ่ง

แต่ในศาสนาพุทธเรา ทุกอย่างอยู่เป็นการใช้ปัญญาของเราทั้งหมด ใช้การประพฤติ ใช้การปฏิบัติ ใครอยากอึดต้องกินเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า “เป็นผู้ชี้บอกทางเท่านั้นนะ” แล้วสาวก-สาวกะเดินถึงทางสิ้นสุดกระบวนการนั้นก็มี เดินไปถึงทางถอยกลับก็มี ถอยเดินไปแล้วคิดว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมก็มี แล้วก็นอนจมอยู่อย่างนั้น นี่มันก็เป็นเหยื่อของวิญญูจะต้องตาย จะต้องเกิดกับวิญญูนี้

ทั้งๆ ที่เข้าใจว่า “เป็นธรรมนะ เข้าใจว่าจิตนี้บริสุทธิ์ผุดผ่องนะ” เข้าใจว่าบริสุทธิ์ผุดผ่อง เพราะมารมันบังไว้ มารมันบังใจดวงนี้ แล้วทำให้ใจดวงนี้ว่าง ทำให้ใจดวงนี้ไม่มีสิ่งใดแสดงออก นี่มันซุกอยู่ในใจนั้น มันใช้ใจนั้นเป็นที่ขบถ่าย เรายังไม่รู้เลยนะ แล้วว่าเป็นนักปฏิบัตินะ

ถ้าเป็นนักปฏิบัติ มันจะเห็นความเป็นไปของมัน จะเห็นความเป็นไป สังโยชน์ขาดออกไปเป็นขั้นเป็นตอนนะ ถึงที่สุด รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา นี่ความว่างนะ สมาบัติ รูปฌาน อรูปฌาน รูปราคะ อรูปราคะ สิ่งที่เป็นรูปฌาน อรูปฌานเป็นความว่าง เป็นราคะนะ ความว่างอย่างนี้เป็นราคะ เวลาเราเข้าสมาบัติ ๘ นั้นนะราคะทั้งหมดเลย เพราะมันติดในรูป รูปฌาน อรูปฌาน ถ้าเราติดในรูปฌาน อรูปฌาน นี่เป็นสังโยชน์ มานะความเป็นไปนะ

จิตมันมีความเทียบเคียง มีมานะ อุทธัจจะ คือว่าเวลามันเคลื่อนไหวไปมันกระเพื่อม สิ่งที่กระเพื่อมมันทำให้จิตนี้มันละเอียดย้อนไม่ได้ อวิชชาคือความไม่เข้าใจ สังโยชน์เบื้องบนมันละเอียดยาก ในการประพฤติปฏิบัติมันจะเห็น จะทำลายโลกใน มันจะทำลายอย่างนี้ไง รูปฌาน อรูปฌาน ก็เป็นราคะ ความถือตัวถือตนก็เป็นมานะ การใคร่ครวญนั้นก็เป็นอุทธัจจะแล้ว เวลาจิต

มันกระพือม เวลามันคิดไป ความคิดนี้แหละ ปัญญาที่เราใช้นี้ มันเป็นสิ่งที่ทำให้เคลื่อนไหว ทำให้เป้าหมายนั้นพลาดคลาดเคลื่อนแล้ว

อวิชชาคือความไม่รู้ สิ่งที่ไม่รู้เพราะมันไม่รู้สัจธรรม ไม่รู้ความเป็นจริง ไม่รู้วามรรคญาณ อรหัตตมรรครวมตัวกันอย่างไร อรหัตตมรรคทำลายตัวภวสวะ ตัวภพของใจอย่างไร เห็นไหม โลกใน โลกในคือตัวตอของจิต คือตัวอวิชชา คือตัวพุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี่คือตัวโลกใน ถ้าทำลายโลกใน ทำลายตรงนี้หมด รู้แจ้งทั้งโลกนอก รู้แจ้งทั้งโลกใน

ถ้ารู้แจ้งโลกในนะ การเผยแผ่ศาสนา จะเคารพธรรมเคารพวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์จากหัวใจ เวลากราบ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์จากหัวใจ ความกราบนั้นจะคู่คี่กับใจดวงนั้น

แต่ถ้าพูดถึงโลกในแก่กล้าละ โลกใน ค้นหาความทะยานอยาก กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์เหมือนกัน เพราะเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นพระเหมือนกัน กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ แต่กราบจากโลกภายนอก กราบจากเป็นพิธีกรรม แล้วมันไม่ซึ้งหัวใจ ถ้าไม่ซึ้งหัวใจนะ มันไม่คู่คี่ใจ สิ่งที่ไม่คู่คี่ใจ การแสดงออกต่างๆ มันก็ไม่คู่คี่ใจ สิ่งที่ไม่คู่คี่ใจ

เวลาแสดงธรรมออกมา มันขัดข้องไปทุกๆ อย่าง เพราะมันเป็นการขัด ขัดกับอดีต ขัดกับอนาคต เพราะปัจจุบันมันผิด ถ้าปัจจุบันมันถูก ปัจจุบันนี้ อดีต อนาคตรวมอยู่ที่ปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้มันจะเป็นอนาคต ปัจจุบันนี้มาจากอดีต อดีตนี้สร้างสมบุญญาธิการมาจนถึงเป็นปัจจุบันนี้ แล้วปัจจุบันนี้ทำลายกิเลสหมดแล้ว อดีตมันไปไม่ได้หรอก เพราะดับสิ้นกันที่ปัจจุบันนี้

ธรรมวินัย ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ไม่ถึงที่สุด มันยังมีอนาคตนะ มันต้องไปอนาคต ธรรมวินัยถ้าทำถูกต้อง ทำคุณงามความดี นี่บ่วงของทิพย์ มันจะไปเกิดเป็นพรหมลงมา ธรรมวินัยถึงไปเกี่ยวกับอดีต เกี่ยวกับอนาคต แล้วสำคัญคือปัจจุบันนี้

ถ้าปัจจุบันนี้อยู่ในธรรม อยู่ในวินัย โลกนี้จะเจริญ ศาสนาจะเจริญ เจริญจากใจที่ประพฤติปฏิบัติ นี่ศาสนาเจริญในใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ บริษัท สงฆ์บริษัท บริษัท ๔ ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ อุบาสกสงฆ์ อุบาสิกาสงฆ์ สงฆ์เป็นสงฆ์เพราะจิตนี้เข้าถึงธรรม เป็นสงฆ์เพราะจิตนี้ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น ภาวนามยปัญญาไม่จำกัดเฉพาะภิกษุสงฆ์ หรือภิกษุณีสงฆ์ อุบาสกสงฆ์ก็ได้ อุบาสิกาสงฆ์ก็ได้

สงฆ์คือสังฆะ ถ้าจิตเป็นสังฆะ พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก
พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลกเพราะเข้าถึง

“เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา”

อุบาสกสงฆ์ อุบาสิกาสงฆ์ ถ้าเป็นอุบาสกสงฆ์ก็เข้าถึงธรรมตรงนี้ อุบาสิกาสงฆ์ก็เข้าถึง
บริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติถึงหลักความจริง จะทำลายโลก
ในเข้าไปเรื่อยๆ จะเป็นภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ อุบาสิกาสงฆ์ อุบาสกสงฆ์ถึงจะสมบูรณ์ ศาสนาจะ
เจริญสมบูรณ์มาก เอวัง